

УДК 37.091.12.011.3–051:796

Г. С. Богданова

**ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ
ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ**

В умовах модернізації педагогічної освіти одним з головних завдань постає підготовка педагогічних працівників в контексті парадигми освіти дорослих де важливим є підвищення рівня професійної компетентності вчителів фізичної культури. Актуальність пошуку ефективних шляхів підвищення рівня професійної компетентності вчителя фізичної культури визначається потребами школи у новому поколінні педагогічних працівників, які на високому рівні реалізовуватимуть оздоровчі, освітні та виховні завдання у процесі формування фізично підготовленого й здорового молодого покоління, що відповідає пріоритетним напрямкам державної освітньої політики України.

Важлива роль у досягненні високого рівня професійної компетентності відводиться системі післядипломної педагогічної освіти, де створюються сприятливі умови для оптимізації процесу підвищення кваліфікації педагогічних працівників, постійного професійного розвитку, саморозвитку та самовдосконалення.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що значну увагу питанням підвищення рівня професійної компетентності різних за фахом учителів у післядипломній освіті займалися Ф. Байбанова, І. Гришина, Н. Лісова, Н. Мурована, О. Онаць, М. Поліщук, В. Саюк, Е. Соф'янець, В. Стрельников, Л. Шевчук та ін. Разом з тим установлено, що проблема підвищення рівня професійної компетентності вчителя фізичного виховання в системі післядипломної педагогічної освіти розглядається лише в окремих роботах Л. Певіциної та Т. Панкратович.

На підставі вищезазначеного мета статті полягатиме у наданні характеристики педагогічних умов, які сприяють підвищенню рівня професійної компетентності вчителя фізичної культури у системі післядипломній педагогічній освіті.

Необхідно зазначити, що специфіка професійної діяльності вчителя фізичної культури проявляється в комплексному вирішенні оздоровчих, освітніх, виховних завдань у контексті формування фізичного, психічного, духовного та соціального здоров'я учнів у навчально-виховному процесі школи.

Ґрунтуючись на результатах теоретичного аналізу науково-методичної літератури, вивченні досвіду практичної діяльності вчителя фізичної культури, визначено сутність професійної компетентності вчителя фізичної культури, що виявляється в поєднанні теоретичних

знань, методичних, рухових умінь і навичок, володінні змістом навчальної програми та фізкультурно-оздоровчими технологіями.

З урахуванням викладених вище теоретичних позицій професійну компетентність учителя фізичної культури ми розуміємо як інтегративну професійну характеристику особистості, яка включає сукупність теоретичних, психолого-педагогічних знань, методичних, рухових умінь та навичок, професійно значущих особистісних якостей, які дозволяють учителю фізичної культури ефективно розв'язувати педагогічні завдання в навчально-виховному процесі школи.

Безумовно, для підвищення рівня професійної компетентності вчителя фізичної культури необхідно створити педагогічні умови, які сприятимуть ефективному здійсненню цього процесу. У великому тлумачному словнику сучасної української мови термін «умова» визначено як необхідні обставини, особливості реальної дійсності, які уможливають здійснення, утворення чого-небудь або сприяють чомусь [1, с. 1295]. Це поняття є досить розповсюдженим у наукових працях, що підкреслює його значення та необхідність для сучасної педагогічної науки.

У контексті нашого дослідження ми розглянемо педагогічні умови як важливі чинники, що сприяють підвищенню рівня професійної компетентності вчителів фізичної культури у системі післядипломної педагогічної освіти.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дає змогу стверджувати, що поняття «педагогічні умови» розглядається у різних аспектах, при цьому багато авторів наводять своє бачення та трактування. Так, наприклад, М. Зверева вважає, що педагогічні умови складають змістовну характеристику компонентів (зміст, організаційні форми, засоби навчання та характер взаємин між учителем та учнями) та конструюють педагогічну систему [2]. Є. Новіцька розглядає педагогічні умови як спеціально створені реальні обставини професійно орієнтованої роботи тих, хто навчається [3]. На думку Т. Сорочан педагогічні умови – це особливості підготовки керівників шкіл до управлінської діяльності у системі післядипломної педагогічної освіти, які сприяють розвитку професіоналізму [5, с. 221]. Таким чином, можна сказати, що педагогічні умови це спеціально створені обставини, які передбачають вибір змісту, форм, методів навчання, що сприяють досягненню високого рівня професійної компетентності.

Слід зазначити, що педагогічні умови відрізняються від інших умов, наприклад соціальних, психологічних, організаційних. Так соціальні умови відображають особливості ставлення суспільства до проблем розвитку професійної компетентності педагогічних працівників, вимоги до атестації педагогів. Психологічні умови базуються на закономірностях розвитку та самореалізації особистості вчителя та передбачають створення психологічного комфорту з урахуванням індивідуальних особливостей. Організаційні умови

визначають загальні вимоги до структури та порядку проходження вчителями курсів підвищення кваліфікації [5, с. 211].

Спираючись на особливості неперервної освіти, підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів, враховуючи теоретико-методологічні положення підвищення рівня професійної компетентності вчителя фізичної культури в системі післядипломної педагогічної освіти, нами було науково обґрунтовано та визначено педагогічні умови, що сприяють підвищенню рівня зазначеної якості у фахівців з фізичної культури, а також шляхи їхнього впровадження в практику післядипломної педагогічної освіти.

Перша педагогічна умова виділена нами, як забезпечення позитивної динаміки розвитку ціннісного ставлення вчителів фізичної культури до професійного самовдосконалення та саморозвитку в курсовий та міжкурсний періоди підвищення кваліфікації. Друга педагогічна умова полягає у розширенні й збагаченні практичного досвіду вчителів фізичної культури з компетентного розв'язання педагогічних ситуацій, що виникають у професійній діяльності, на основі використання інтерактивних методів навчання. Третя педагогічна умова – удосконалення процесу оволодіння вчителями фізичної культури сучасними фізкультурно-оздоровчими технологіями та підготовки до їхнього впровадження в навчально-виховний процес загальноосвітньої школи.

В основу першої педагогічної умови покладено усвідомлений, цілеспрямований вибір вчителя фізичної культури щодо ціннісного ставлення до власного професійного самовдосконалення та саморозвитку. Це зумовлено тим, що ціннісне ставлення вчителя фізичної культури до свого професійного розвитку є одним з найважливіших чинників підвищення рівня професійної компетентності. Наявність ціннісного ставлення педагога до професійного самовдосконалення та саморозвитку формують мотивацію, необхідну для здійснення певних дій, що призведуть до отримання позитивних результатів у професійній діяльності та особистісному розвитку.

Для посилення ціннісного ставлення, вмотивованості та зацікавленості педагога до професійного самовдосконалення та саморозвитку нами було запроваджено «Портфолію професійних досягнень учителя фізичної культури», що мало на меті спонукати вчителя до участі в різноманітних заходах міжкурсного періоду, самостійно планувати власну діяльність, можливість обирати заходи з підвищення рівня професійної компетентності відповідно до власних потреб. Іншим компонентом забезпечення позитивної динаміки розвитку ціннісного ставлення вчителів фізичної культури до професійного самовдосконалення та саморозвитку є створення відповідного середовища і атмосфери в педагогічному колективі, де підтримується та заохочується творчий професійний пошук, надається кваліфікована методична допомога; організацію співпраці обласного

інституту післядипломної педагогічної освіти, методичних кабінетів міст/районів з учителями фізичної культури, спрямованої на підвищення рівня професійної компетентності, творчого потенціалу, саморозвитку й самовдосконалення.

Друга педагогічна умова полягала у формуванні когнітивних умінь, комунікативних здібностей у процесі вирішення спеціально змодельованих професійних ситуацій; розвитку здатності взаємодіяти з усіма учасниками навчально-виховного процесу з урахуванням принципів гуманістичної педагогіки; створенні комфортних умов навчання вчителів фізичної культури, за яких кожен учасник відчував себе рівноправним партнером, успішним й інтелектуально спроможним; в обміні професійним практичним досвідом, що сприяє знаходженню найкращого способу вирішення професійних ситуацій, які виникають у педагогічній діяльності вчителя фізичної культури.

Виходячи зі специфіки професійної діяльності вчителів фізичної культури, ми виокремили як педагогічну умову удосконалення процесу оволодіння вчителями фізичної культури сучасними фізкультурно-оздоровчими технологіями та підготовки до їхнього впровадження в навчально-виховний процес загальноосвітньої школи. Підвищення рівня професійної компетентності вчителя фізичної культури включає накопичення не тільки теоретичної інформації, але й оволодіння практичними навичками з сучасних фізкультурно-оздоровчих технологій. Відповідно до зазначеного нами було запроваджено проекти професійного розвитку, які спрямовані на розширення рухового досвіду вчителів фізичної культури, та майстер-класи з формування вмінь обирати та впроваджувати сучасні фізкультурно-оздоровчі технології в навчально-виховний процес під час проведення уроків з фізичної культури та позакласних занять спортивно-оздоровчого спрямування з учнями загальноосвітньої школи.

Участь учителів фізичної культури в проектах професійного розвитку сприяло підвищенню рівня професійної компетентності, формуванню ґрунтовних знань, умінь та навичок з методики викладання уроків фізичної культури, з методики використання інноваційних здоров'язберігаючих технологій навчання у фізичному вихованні та фізкультурно-оздоровчої спрямованості уроків фізичної культури. Залучення фахівців з фізичної культури до проектів професійного розвитку позитивно впливало на підвищення їхньої мотивації до творчості, самоосвіти й самовдосконалення. Майстер-класи надавали можливість учителям фізичної культури ознайомитись з практичним досвідом провідних педагогів та оволодіти професійними навичками проведення уроків з використання різних фітнес-програм. Під час майстер-класів педагоги мали змогу не тільки побачити, а й власноруч виконати ті вправи й прийоми, які вчитель-майстер застосовує у своїй роботі. Це позитивно відображалось на професійному зростанні вчителя фізичної культури та на його рівні професійної компетентності.

Майстер-класи є цікавою формою організації навчання як для педагогів, які проявляють активну позицію щодо пошуку шляхів свого професійного зростання, так і для вчителів, які пасивно відносяться до власного професійного розвитку. Вагоме значення майстер-класи мають і для самого вчителя-майстра, бо він також розвивається і вдосконалює свої професійні уміння та навички.

Проведення майстер-класів розраховано на певну групу вчителів фізичної культури, яких об'єднує загальна мета – перейняти у вчителя-майстра (провідний педагог, який проводить майстер-клас) його досвід роботи, професійні і особистісні якості, майстерність тощо. Найчастіше така передача здійснюється шляхом прямого показу прийомів роботи з повним роз'ясненням кожної дії.

Майстер-клас включає комплекс методичних прийомів, оригінальних педагогічних дій щодо ефективного вирішення навчально-виховних завдань, якими володіє тільки цей педагог. Позитивний результат навчання в роботі майстер-класу полягає в тому, що:

а) активний вчитель, оволодіваючи запропонованим учителем-майстром механізмом навчання, аналізує свій педагогічний досвід і знаходить способи щодо його оновлення;

б) пасивний вчитель, виконуючи певний алгоритм дій, включається в активну пізнавальну діяльність.

При підготовці майстер-класів ми спиралась на алгоритм технології його проведення:

1. Презентація педагогічного досвіду вчителя-майстра.

1.1. Коротка характеристика учнів обраного контингенту.

1.2. Коротке обґрунтування основних ідей технології, яка ефективна в роботі з цією категорією.

1.3. Опис досягнень досвіду роботи вчителя-майстра.

1.4. Визначення проблем і перспектив у роботі вчителя.

2. Представлення системи уроків.

2.1. Опис системи уроків у режимі ефективної педагогічної технології.

2.2. Визначення основних прийомів роботи, які вчитель-майстер демонструватиме слухачам.

3. Імітаційна гра.

3.1. Вчитель-майстер проводить урок із учителями (учасниками майстер-класу), демонструючи прийоми ефективної роботи з учнями.

3.2. Під час проведення майстер-класів його учасники одночасно виступають як у ролі учнів, які активно залучаються до роботи у майстер-класі, так і експертів, які аналізують і оцінюють ефективність запропонованих дій та заходів.

4. Моделювання.

4.1. Самостійна робота учасників майстер-класу з розробки власної моделі уроку в режимі технології уроку вчителя-майстра.

Майстер виконує роль консультанта, організовує самостійну

діяльність учасників і управляє нею.

5. Рефлексія.

5.1. Дискусія за наслідками спільної діяльності вчителя-майстра та учасників [4]. Досягнення цілей в роботі майстер-класу визначається відповідно до поставленої мети.

Висновки. Отже, охарактеризовані педагогічні умови є сприятливою основою для досягнення високого рівня професійної компетентності вчителів фізичної культури, їх професійного зростання та самовдосконалення. Особливо ми акцентуємо свою увагу на застосуванні інтерактивних форм навчання та запровадженні майстер-класів, які найбільш ефективно впливають на динаміку розвитку показників професійної компетентності.

Перспективи подальших розвідок нашої роботи будуть спрямовані на представлення експериментальних результатів запропонованих педагогічних умов розвитку професійної компетентності вчителів фізичної культури у післядипломній педагогічній освіті, які ми плануємо розкрити у наступних статтях.

Список використаної літератури

- 1. Великий** тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і голов. ред. В. Бусел]. – К. : Ірпінь : ВТФ Перун, 2001. – 1440 с.
- 2. Зверева М. В.** О понятии «дидактические условия» / М. В. Зверева // Новые исследования педагогических наук. – М. : Педагогика, 1987. – № 1. – С. 29–32.
- 3. Новицкая Е. Н.** Системный подход к формированию профессиональной культуры студентов педвуза: автореф. дис. на соискание учен. степени канд. пед. наук. : спец. 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» / Е. Н. Новицкая. – Саратов, 2002. – 24 с.
- 4. Русских Г. А.** Мастер-класс – технология подготовки учителя к творческой профессиональной деятельности / Г. А. Русских // Методист. – 2002. – № 1. – С.15–18.
- 5. Сорочан Т. М.** Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія та практика : монографія / Т. М. Сорочан – Луганськ : Знання, 2005. – 384 с.

Богданова Г. С. Характеристика педагогічних умов підвищення рівня професійної компетентності вчителя фізичної культури

У статті розглядаються педагогічні умови, які спрямовані на підвищення рівня професійної компетентності вчителя фізичної культури у системі післядипломної педагогічної освіти. Надається характеристика кожній педагогічній умові, та окреслюються змістовні складові, які позитивно впливають на професійний розвиток, саморозвиток та самовдосконалення вчителя фізичної культури у курсовий та міжкурсний періоди підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Ключові слова: педагогічні умови, професійна компетентність, учитель фізичної культури.

Богданова А. С. Характеристика педагогических условий повышения уровня профессиональной компетентности учителя физической культуры

В статье рассматриваются педагогические условия, которые направлены на повышение уровня профессиональной компетентности учителя физической культуры в системе последиplomного педагогического образования. Предоставляется характеристика каждого педагогического условия, и составляющие, которые положительно влияют на профессиональное развитие, саморазвитие и самосовершенствование учителя физической культуры, в курсовой и межкурсовой периоды повышения квалификации педагогических работников.

Ключевые слова: педагогические условия, профессиональная компетентность, учитель физической культуры.

Bogdanova H.S. Description of Educational Conditions for the Increase of Professional Competence Level of Physical Training Teachers

Educational conditions, which are directed at the increase of professional competence level of physical training teacher in the system of in-service training courses, are examined in the article. The educational conditions of professional competence development of a physical training teacher are considered in the in-service training courses, including strengthening of the valued relation of physical training teacher to professional self-perfection and development in course and intercourse periods; the use of interactive teaching methods, arising from the professional activity of physical training teacher; preparation of teachers in modern sports and wellness techniques. Description of every educational condition, and constituents, which positively influence professional development, self-perfection of physical training teacher, is given in course and intercourse periods of vocational training. The effectiveness of educational conditions for professional competence development of physical training teacher in frames of in-service training courses is theoretically grounded and empirically testified on the basis of professional development projects, professional development trainings, mastering sports and wellness techniques.

Key words: educational conditions, professional competence, physical training teacher.

Стаття надійшла до редакції 18.02.2013 р.

Прийнято до друку

Рецензент – д. п. н., проф. Ротерс Т. Т.